

.....

Moderne Vreemde Talen in het beroep en beroepsonderwijs

Notitie met aanbevelingen

NATIONAAL BUREAU MODERNE VREEMDE
TALEN

NaB/01-008
Enschede, februari 2001

Verantwoording

**© 2001 Nationaal Bureau Moderne Vreemde Talen (NaB-MVT),
Enschede**

Alle rechten voorbehouden. Niets uit deze uitgave mag worden
verveelvoudigd, opgeslagen in een geautomatiseerd gegevensbestand, of
openbaar gemaakt, in enige vorm of op enige wijze, hetzij elektronisch,
mechanisch, door fotokopieën, opnamen, of enige andere manier zonder
voorafgaande toestemming van de uitgever.

Auteur: prof.dr. G.J. Westhoff
Lay-out: NaB-MVT
Vormgeving: NaB-MVT

Adres
NaB-MVT
Postbus 2061
7500 CB Enschede
Telefoon (053) 4 840 418/414

Inleiding

In het kader van de evaluatie van de WEB wil NaB-MVT de betrokkenen in deze evaluatie bij deze enkele dringende aanbevelingen doen om het vreemdetalenonderwijs meer in overeenstemming te brengen met de vraag die er in de praktijk naar blijkt te bestaan.

Sinds de invoering van de WEB in bepaalde sectoren van het beroepsonderwijs valt een sterke teruggang van het aanbod aan moderne vreemde talen te constateren. Omdat uit onderzoek blijkt dat de vraag naar talen in het bedrijfsleven constant blijft of zelfs groeit, is dit een zorgelijke ontwikkeling.

De behoefte aan talenkennis in het bedrijfsleven

Onderzoek wijst uit dat bedrijven het liefst werknemers hebben die twee vreemde talen op redelijk niveau beheersen, waarbij Duits en Engels even belangrijk zijn, op enige afstand gevolgd door het Frans. Naar het oordeel van veel bedrijven is de talenkennis van jonge werknemers die bij het bedrijf in dienst komen geringer geworden. Het bedrijfsleven pleit niet zonder meer voor meer ruimte voor talen in het mbo, maar wel voor kwalitatieve verbetering.

NaB-MVT heeft de afgelopen jaren onderzoek gedaan naar de situatie van het talenonderwijs in het mbo. Over de hele breedte is teruggang geconstateerd. Die varieert van 15% minder tot volledige kaalslag. Blijkens een onderzoek enkele jaren geleden van de in COLO verenigde landelijke organen wordt in maar 25-35% van de opleidingen nog iets aan vreemdetalenonderwijs gedaan.

In discussies met onderwijs en bedrijfsleven wordt de wenselijkheid van twee talen als streefsituatie voor alle leerlingen in alle opleidingen tamelijk breed onderschreven.

De evaluatie van de WEB biedt een goede gelegenheid om tot verbetering te komen van de positie en de effectiviteit van het talenonderwijs in de kwalificatiestructuur.

De aanbevelingen luiden als volgt: (in de pagina's die volgen treft u per aanbeveling een onderbouwing aan).

Aanbeveling 1

Het Common European Framework of Reference¹ biedt het ideale instrument om snel de gewenste taalcompetenties van de beroepsbeoefenaar zichtbaar te maken en te beschrijven, en zou als zodanig bij de herziening van de WEB als belangrijk document geaccepteerd moeten worden. Voor Nederland is op basis van dit Framework al een Raamwerk Taalniveaus BVE uitgewerkt.

Aanbeveling 2

NaB-MVT wijst op de mogelijkheid tijdwinst te boeken en tegelijkertijd de attractiviteit te verhogen door het talenonderwijs in te bouwen bij andere vakken en pleit daarom voor geïntegreerd talenonderwijs waarbij het opdoen van beroepsmatige vakkennis en het verwerven van vreemdetalenkennis elkaar ondersteunen.

Aanbeveling 3

NaB-MVT beveelt aan om in het competentiegericht beroepsonderwijs wat betreft de talenkennis niet alleen 'eindcompetenties' maar ook de vereiste 'begincompetenties' in

¹ *Common European Framework of Reference, Raad van Europa, Straatsburg 1996.*

termen van het Common European Framework of Reference aan te geven in overleg met het aanleverend onderwijs (vmbo).

Aanbeveling 4

NaB-MVT beveelt aan om wat betreft taalcompetenties verder te kijken dan de beroepsopleiding lang is en breder te interpreteren dan kennis van de beroepstaal

- Vreemdetalenkennis is niet alleen nodig in al die gevallen waarin de mbo-abituriënt met een vreemde taal in Nederland in aanraking komt, maar is ook onmisbaar om te kunnen profiteren van de mogelijkheden van de feitelijke actieradius waarin Nederlanders zich geografisch bevinden.
- Maatschappelijk gezien is de doorstroom vanuit mbo naar hbo van belang. Wat taalkennis betreft mag een mbo-abituriënt wat dit aangaat ten opzichte van een havo niet bij voorbaat op achterstand worden gezet.

1. Onderwijs richten op verwerven van taalcompetenties

De aandacht die in het beroepsonderwijs aan moderne vreemde talen besteed wordt moet leiden tot taalcompetenties die noodzakelijk zijn voor het beroep.

Competenties spelen een belangrijke rol in de discussie rond de evaluatie van de WEB. Verschillende actoren (Colo, ACOA, BVE Raad) hebben al aangegeven veel belang te hechten aan het ontwikkelen van competentiegericht beroepsonderwijs. Talenkennis kan zeker tot de kerncompetenties van de beroepsbeoefenaar in Europa gerekend worden. Voor competenties bestaan sinds kort twee instrumenten die het mogelijk maken deze competenties op een eenvoudige en voor heel Europa geldige manier te beschrijven en te documenteren: het European Framework of Reference en het European Language Portfolio.

In Europa staat de burger met het Common European Framework of Reference een raamwerk van taalniveaus ter beschikking, dat in het kader van het project Kwaliteitsimpuls van de BVE Raad is bewerkt tot het Raamwerk Taalniveaus BVE. In Nederland sluit dit denken in de richting van niveaus van taalcompetentie aan op het competentiedenken dat in de Handleiding Eindtermen Moderne Vreemde Talen enkele jaren geleden al is geïntroduceerd door Colo.

Het Raamwerk Taalniveaus BVE beschrijft bondig de Europese niveaus van taalcompetenties voor 5 taalvaardigheden en biedt werkgevers en onderwijs helder zicht op de gewenste taalcompetenties: veel completer en explicieter dan de eindtermen dat tot nu toe doen.

Geheel in lijn met de Europese ontwikkelingen maakt het Raamwerk het nu mogelijk om snel en eenvoudig aan te geven wat voor een bepaald beroep wel (en niet) aan luister-, spreek-, lees- en schrijfvaardigheid nodig is. Dit heeft twee belangrijke voordelen:

1. de niveaus vertegenwoordigen een internationale standaard en worden dus internationaal erkend
2. er wordt herkenbaarder en transparanter dan tot dusver mogelijk was in aangegeven wat iemand moet kennen en kunnen.

De lerende kan vervolgens bewijzen voor zijn taalvaardigheid verzamelen in het European Language Portfolio. Dit is een instrument waarmee taalleerervaringen en de vorderingen van een taalleerder geregistreerd kunnen worden. Er kan ook in vastgelegd en gedocumenteerd worden welke ervaringen buiten het onderwijs de leerder heeft opgedaan, bijvoorbeeld in contacten met een gebruiker van de doeltaal. Binnen, maar ook buiten het onderwijs kan het portfolio een rol spelen omdat het gekoppeld is aan het Europees stelsel van taalvaardigheidsniveaus. De ontwikkeling van een Europees Taalportfolio BVE heeft plaats in het kader van het project Kwaliteitsimpuls Moderne Vreemde Talen van de BVE Raad.

Aanbeveling 1

Het Common European Framework of Reference biedt het ideale instrument om snel de gewenste taalcompetenties van de beroepsbeoefenaar zichtbaar te maken en te beschrijven, en zou als zodanig bij de herziening van de WEB als belangrijk document geaccepteerd moeten worden. Voor Nederland is op basis van dit Framework al een Raamwerk Taalniveaus BVE uitgewerkt.

2. Verwerven beroepsgerichte taalcompetenties vraagt andere aanpak

Succesvolle leerders zijn degenen die hun leerproces zelf kunnen (bij) sturen. Actief, zelfstandig, samenwerkend leren in levensechte projecten moet ook voor het talenonderwijs steeds meer een realiteit worden.

Talenonderwijs heeft het meeste effect als het attractief, levensecht en inhoudsvol is. Tegelijkertijd geldt in het beroepsonderwijs dat de tijd die de student aan talenonderwijs kan besteden zeker niet onbeperkt is. Tegen die achtergrond is het belangrijk om te proberen winst te boeken door het talenonderwijs in te bouwen bij andere vakken. Dat kan door

- Het simuleren van situaties waarin talen een rol spelen.
- Het aanbieden van voor andere vakken noodzakelijke informatie in de vreemde taal (Duitse teksten over management en logistiek, Franse teksten over marketinginnovaties e.d.)
- Het systematisch gebruiken van buitenlandstages voor het vergroten van de vaardigheid in de betreffende vreemde taal. Bijvoorbeeld door vooraf, tijdens en na afloop expliciet taalverwervingsactiviteiten te programmeren.
- Het verzorgen van (gedeelten van) opleidingen met een vreemde taal als communicatie- en instructiemedium (stukken logistiek en transport in het Duits, stukken economie in het Spaans, e.d.)

Aanbeveling 2

NaB-MVT wijst op de mogelijkheid tijdwinst te boeken en tegelijkertijd de attractiviteit te verhogen door het talenonderwijs in te bouwen bij andere vakken en pleit daarom voor geïntegreerd talenonderwijs waarbij het opdoen van beroepsmatige vakkennis en het verwerven van vreemdetalenkennis elkaar ondersteunen.

3. Een doorlopende leerlijn MVT voor het beroepsonderwijs

Op basis van het Raamwerk van taalvaardigheidsniveaus zal meer duidelijkheid kunnen ontstaan over de vereiste taalvaardigheid in het beroep en de training die daarvoor nodig is. Het is een illusie om te denken dat de zogenoemde basiskennis in het vmbo kan worden verworven. Voor het basisniveau is minimaal 400 tot 600 uur nodig; in de basisvorming is niet meer dan 240 uur beschikbaar.

Er is sterke behoefte aan doorlopende leerlijnen van vmbo naar mbo. Het Common European Framework of Reference kan ook hier goede diensten bewijzen. Dit raamwerk maakt het niet alleen mogelijk om per opleiding het gewenste eindniveau uit beroepsprofielen af te leiden en uit te drukken in daarvoor benodigde competenties. Door zijn transparantie en algemene geldigheid maakt het Common European Framework of Reference het ook mogelijk om vanaf dat gewenste eindniveau als het ware terug te rekenen naar het vereiste beginniveau bij instroom. Dat biedt de toeleverende scholen een richtpunt waarop zij kwalitatief en kwantitatief hun curricula kunnen baseren. Daardoor kunnen doorlopende leerlijnen ontstaan door de verschillende school- en opleidingsfasen heen. Hiermee kan veel tijdverslies als gevolg van aansluitingsfricties worden voorkomen.

Aanbeveling 3

NaB-MVT beveelt aan om in het competentiegericht beroepsonderwijs wat betreft de talenkennis niet alleen 'eindcompetenties' maar ook de vereiste 'begincompetenties' in termen van het Common European Framework of Reference aan te geven in overleg met het aanleverend onderwijs (vmbo).

4. Moderne vreemde talen als generieke competentie

Het bedrijfsleven formuleert de eisen aan beroepsbeoefenaren steeds meer in termen van competenties. Ook in de evaluatie van de WEB komt naar voren dat competenties een betere weerspiegeling vormen van de gewenste kennis en vaardigheden dan de huidige vaak fragmentarische en statische eindtermen. Er komt daarnaast meer accent op generieke en persoonlijke competenties. Juist taalcompetenties bieden door het beroep dat zij doen op persoonlijke en sociale vaardigheden een unieke gelegenheid om dit soort generieke en persoonlijke competenties te ontwikkelen. Immers, een beroepsbeoefenaar die in staat is om in een vreemde taal en (dus) een internationale omgeving effectief op te treden heeft hiervoor naast taalvaardigheid het nodige aan zelfvertrouwen, interpersoonlijke vaardigheden en socio-cultureel inzicht moeten verwerven.

Daarbij zij het volgende opgemerkt.

- De vreemdetalenkennis is niet alleen nodig voor contacten met buitenlanders binnen het eigen taalgebied, maar voor de feitelijke actieradius waarvoor wij onze mensen opleiden. Die actieradius betreft niet alleen commerciële activiteit. Het gaat ook om kunnen profiteren van geografische nabijheid van voorzieningen op het gebied van vervolgoopleidingen, arbeidsmarkt, recreatie, zorg, cultuur e.d. Die actieradius begint in toenemende mate groter te worden dan ons taalgebied. Meer dan 50% van onze bedrijvigheid vindt plaats in het Midden- en Kleinbedrijf, waar de mbo doelgroep in meerderheid terecht komt. Het grootste deel van de internationale activiteit van het midden- en kleinbedrijf speelt zich wereldwijd af tussen buurlanden. Nederland is wat dat betreft geen uitzondering. De verwachting is dat het aandeel van het midden- en kleinbedrijf ten opzichte van de multinationals zal groeien. De grootste bedrijvigheid in Europa speelt zich af in de regio Benelux, NordRhein Westfalen en Noord Frankrijk, met als kern het Ruhrgebied. In deze regio spreken 20 miljoen mensen Nederlands, 25 miljoen Frans, 35 miljoen Duits en 5 miljoen andere talen zoals Turks en Arabisch. Dit is de actieradius waarvoor het mbo zijn studenten moet toerusten: het gebied waar ze hun banen zullen krijgen, als baliemedewerker in Düsseldorf of als verpleegkundige in Luik en voor een leven aldaar met de talen die daarvoor nodig zijn; een enkel woordje kennen is daarvoor niet genoeg. De mythe van de vloeiend Engelssprekende Nederlander ('met ons uitstekende Engels kunnen we overal terecht') moet worden doorgeprikt: meer Engels, meer andere talen zijn nodig voor het beroepsmatig functioneren.
- Maatschappelijk gezien is de doorstroom vanuit mbo naar het hbo van belang; ook dit pleit voor taalkennis als brede, generieke competentie die er voor zorgt dat de student zich daar staande kan houden en er geen achterstand ontstaat ten opzichte van havisten.

Aanbeveling 4

NaB-MVT beveelt aan om wat betreft taalcompetenties verder te kijken dan de beroepsopleiding lang is en breder te interpreteren dan kennis van de beroepstaal

- Vreemdetalenkennis is niet alleen nodig in al die gevallen waarin de mbo-abituriënt met een vreemde taal in Nederland in aanraking komt, maar is ook onmisbaar om te kunnen profiteren van de mogelijkheden van de feitelijke actieradius waarin Nederlanders zich geografisch bevinden.
- Maatschappelijk gezien is de doorstroom vanuit mbo naar hbo van belang. Wat taalkennis betreft mag een mbo-abituriënt wat dit aangaat ten opzichte van een havist niet bij voorbaat op achterstand worden gezet.